

УДК.378.011.3: 62-057.21

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

О. В. Скібіна

У статті виконано аналіз поняття дослідницької компетентності, запропоновано визначення поняття дослідницької компетентності майбутнього інженера-педагога, виділено компоненти структури дослідницької компетентності: загальнопредметні, ключові компетенції та загальноосвітні компетентності.

Ключові слова: дослідницька компетентність, інженер-педагог, професійна діяльність.

В умовах інформатизації, глобалізації, технологізації освіти, інтеграції науки, освіти і різних видів діяльності підвищуються вимоги до професійного навчання майбутніх інженерів-педагогів. Система вищої педагогічної освіти покликана впливати на формування особистісних якостей майбутнього інженера-педагога, що дозволять йому вписуватися в сучасне суспільство з його сьогоdnішнім станом виробництва, науки, культури, тобто сприяти соціалізації інженера-педагога, уникати проблем, що виникають при його входженні в самостійну професійно-дослідну діяльність.

Майбутні інженери-педагоги повинні орієнтуватися в потоці інформації, що швидко змінюється, вміти порівнювати, аналізувати, узагальнювати, знаходити найкращі варіанти рішень, тобто досліджувати конкретні професійні ситуації. Крім того, для інженера-педагога актуальними є такі якості особистості, як готовність до постійної самоосвіти, креативність, здатність здійснювати пошукову діяльність, отримувати нові знання, бачити перспективи власної самоосвітньої траєкторії і планувати стратегію її розвитку.

Особливу роль у процесі фахової підготовки майбутнього інженера-педагога має науково-дослідна діяльність, яка забезпечує підготовку високопрофесійної творчої особистості, здатної до ефективної науково-дослідної та професійної діяльності.

Метою статті є аналіз теоретичних основ формування дослідницької компетентності майбутніх інженерів-педагогів.

Проблемі підготовки майбутніх інженерів-педагогів у сучасних умовах професійної освіти присвячено роботи А. Алексюка, О. Коваленко, Е. Зеєра, В. Безрукової, О. Шестоपालюк та ін. Аналітико-пошукова робота з проблеми дозволила встановити, що сьогодні існує низка досліджень, у яких розглядаються психолого-педагогічні проблеми науково-дослідної діяльності студентів (С. Архангельський, Ю. Бабанський, В. Давидов, С. Зінов'єв, В. Крутецький та ін.). Дослідженням основних проблем реалізації компетентнісного підходу в освіті займалися О. Бермус, І. Зимня, А. Хуторський. Питання щодо професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів розкрито в працях Е. Зеєра, Л. Тархан.

Як свідчить аналіз багатьох літературних джерел, сьогодні освіта має носити випереджувальний характер і бути націленою на ідентифікацію особистості шляхом набуття життєвого і професійного досвіду умовно структурованого у вигляді компетенцій. У педагогіці вже знайшло схвалення сприйняття компетенцій як базових компонентів потенційної компетентності, яку може продемонструвати випускник. Слушними видаються думки А. Хуторського, Е. Зеєра, В. Береки, які розуміють компетенцію як визначену норму професійної підготовки посадової особи, а сформовану компетентність – як результат цієї підготовки [3].

Отже, як бачимо, проблема формування науково-дослідних умінь, якостей, організації науково-дослідної діяльності майбутніх фахівців була предметом низки наукових праць. Проте недостатньо досліджена проблема дослідницької компетентності інженерів-педагогів. Відповідно до логіки дослідження, розглянемо, як у науці розуміється поняття «дослідницька компетентність».

Для компетентнісного підходу визначальними сенс категоріями виступають «компетенція» і «компетентність» у їхньому співвідношенні одна до одної. Існує два варіанти тлумачення співвідношення цих понять, сутність яких в ототожненні або в диференціації. Так, згідно з першим варіантом, що представлений у Глосарії термінів ЄФО (1997), компетенція і компетентність використовуються як синоніми і визначаються як: здібність робити щось гарно або ефективно; відповідність вимогам, що висуваються при влаштуванні на роботу;

здібність виконувати особливі трудові функції. Згідно з другим варіантом компетентність – це актуальний прояв компетенції [2].

У педагогічній літературі категорія «компетентність» представлена як центральний конструкт, що включає результати навчання (знання, вміння, навички), а також систему ціннісних орієнтацій – когнітивну, операційно-технологічну, мотиваційну, етичну, соціальну і поведінкову складові. Дослідники зазначають діяльну сутність компетентності, що окрім знанієвої характеристики містить також і практичну. В. Хутмакер узагальнив, що поняття «компетенція» більш наближене до понятійного поля «знаю як», ніж «знаю що». І. О. Зимня розуміє під компетентністю інтелектуально і особистісно-зумовлену соціально-професійну характеристику людини, її особистісну якість.

Таким чином, враховуючи вищезазначене можна визначити, що компетентність – це інтегральна характеристика особистості, яку трактують як її властивість, що характеризує прагнення та здатність (готовність) особистості реалізувати свої знання, вміння, досвід, особисті якості для успішної діяльності у певній галузі. Відповідно, дослідницька компетентність співвідноситься зі сферою науково-дослідної діяльності випускника ВНЗ. Саме тому система вищої освіти сьогодні повинна бути націлена на формування не просто професіонала-виконавця, але професіонала-дослідника, здатного легко адаптуватися до швидко змінних умов, знаходити рішення виникаючих проблем завдяки дослідним вмінням.

Якість підготовки сучасного фахівця з точки зору компетентнісного підходу розуміється в сучасних дослідженнях як рівень розвитку професійних умінь і сформованості психологічної готовності до професійної діяльності. На цій підставі вважаємо, що цілісна професійна компетентність інженера-педагога дає йому можливість ефективно вирішувати коло професійних завдань, а дослідницька компетентність є її складовою. Через це формування дослідницької компетентності майбутнього інженера-педагога передбачає перехід від навчальної діяльності до науково-дослідної і далі до професійної в контексті ефективного вирішення певного кола професійних завдань [3].

Методика вищої школи неможлива без орієнтації на науку і на оволодіння науковими методами діяльності. Методика вищої школи

розглядає питання щодо організації самостійної навчальної роботи, самостійного наукового дослідження і творчого пошуку в практичній діяльності, прогнозування розвитку науки, техніки і виробництва у відповідній галузі. Саме навички в цих видах діяльності сприятимуть формуванню дослідницької компетентності, але оволодіння ними припускатиме сформованість наукового рівня пізнання і використання методів науки. Щодо останніх, їх відображення представляють: вміння володіння науковим аналізом, вміння користуватися математичним апаратом; приймати науково обґрунтовані рішення в умовах невизначеності; знання можливостей спеціалізованих галузей науки; кваліфіковане розуміння стану і розвитку суміжних царин науки, техніки і виробництва; вміння використовувати сучасну наукову інформацію; володіння творчими винахідницькими навичками а також методиками наукового і творчого пошуку. Розв'язування наукових завдань зобов'язує використовувати в усіх дисциплінах на всіх етапах навчання методи наукового пошуку і прогнозування науки.

Отже, науково-дослідна діяльність у вищому навчальному закладі є важливою об'єктивною умовою формування цілісної професійної компетентності інженера-педагога, оскільки під час науково-дослідної роботи студента відбувається формування важливої якості сучасного фахівця – його дослідницької компетентності.

Щодо сутності поняття «дослідницька компетентність», то на сьогодні у дослідженнях зустрічаються різні її трактування. Так, М. Архипова визначила поняття «дослідницька компетентність майбутнього інженера-педагога» як володіння методологією і методами інженерно-педагогічного дослідження, тобто процесу планування, організації та здійснення пошуково-перетворювальної діяльності, об'єктом якої виступають психолого-педагогічна і галузева складові [3]. О. Козирева дослідницьку компетентність педагога визначила як характеристику, що передбачає володіння вміннями та способами дослідної діяльності на рівні технології з метою пошуку знань для вирішення освітніх проблем, побудови освітнього процесу відповідно до цінностей-цілей сучасної освіти, місії освітнього закладу, бажаного результату. У дослідженнях А. Мітяєвої змістом дослідницької компетентності педагога є ефективність відбору та здійснення способів дослідної діяльності (дослідна робота, узагальнення досвіду, експеримент, моніторинг, маркетинг, атестація, експертиза тощо).

Компонентами структури дослідницької компетентності є загально предметні, ключові компетенції та загальноосвітні компетентності.

Таким чином, процес становлення будь-якої компетентності здійснюється через відповідну діяльність. Тобто оволодіння елементами дослідницької компетентності відбуватиметься у процесі здійснення дослідної діяльності. Тому, враховуючи квазіпрофесійний напрямок діяльності майбутніх інженерів-педагогів, будемо дотримуватися погляду, що прямим продуктом дослідної діяльності майбутніх інженерів-педагогів є і процес, і результат розв'язування інженерно-педагогічних завдань. Дослідна компонента інженерно-педагогічної діяльності передбачає, з одного боку, діяльність з навчання студентів методології наукового пошуку в межах соціально-гуманітарного і технічного напрямків, з іншого – вміння здійснювати психолого-педагогічне і науково-технічне дослідження.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, пропонуємо визначити дослідницьку компетентність майбутніх інженерів-педагогів як інтегративну якість особистості, що характеризує їхню готовність до оволодіння методологією і методами інженерно-педагогічного дослідження, тобто процесу планування, організації і здійснення пошуково-перетворюючої діяльності, об'єктом якої виступають психолого-педагогічна і галузева складові і яка виражається в єдності ціннісно-мотиваційного, когнітивного й операційного компонентів. Основу дослідницької компетентності становлять уміння виявляти проблему, формулювати гіпотезу, підбирати відповідні методи проведення дослідження та обробки отриманих результатів.

Подальші дослідження планується провести у напрямі узагальнення сучасних концептуальних підходів до формування дослідницької компетентності студентів у процесі навчання.

Література

1. Архипова М. Дослідницька компетентність майбутніх інженерів-педагогів / Марія Архипова // Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції, м. Хмельницький, 22–24 жовтня, 2009 р. – Хмельницький, 2009. – С. 144–148.
2. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – Режим доступу: <http://maratak.narod.ru/proect1.htm> – Заголовок з екрану.

3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ- ПЕДАГОГОВ

Е. В. Скибина

В статье выполнен анализ понятия исследовательской компетентности, предложено определение понятия исследовательской компетентности будущего инженера-педагога, выделены компоненты структуры исследовательской компетентности: общепредметные, ключевые компетенции и общеобразовательные компетентности.

Ключевые слова: исследовательская компетентность, инженер-педагог, профессиональная деятельность.

THEORETICAL FOUNDATIONS OF RESEARCH COMPETENCE OF FUTURE ENGINEERS-PEDAGOGUES

Y.V.Skibina

The article contains the analysis of research competence, definition of research competence of future ingeneers-pedagogues is suggested, components of research competence structure: general and key secific competences.

Key words: *research competence, emgineer-pedagogue, professional activity.*

Скібіна О. В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологій виробництва і професійної освіти Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Луганськ, Україна). E-mail: abukamar@rambler.ru

Skibina O. V. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Chair of Production Technologies and Professional Education of Luhans'k Taras Shevchenko National University (Luhans'k, Ukraine). E-mail: abukamar@rambler.ru

Рецензент - кандидат психологічних наук, доцент І. П. Булах

Reviewer – Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor I.P. Bulakh